

Отримано: 08 лютого 2023 р.

Прорецензовано: 1 квітня 2023 р.

Прийнято до друку: 15 квітня 2023 р.

e-mail: myalkovskaludmila@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9044-1496>

Researcher ID: AAQ-5119-2021

e-mail: Tykha.larysa@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7742-0976>

Researcher ID: AEQ-0808-2022

DOI: 10.25264/2519-2558-2023-17(85)-134-137

Мялковська Л. М., Тиха Л. Ю. Мовний портрет поляка в романі «Вогнем і мечем» Генрика Сенкевича. Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія». Острог : Вид-во НаУОА, 2023. Вип. 17(85). С. 134–137.

УДК: 811.162.1'38

Мялковська Людмила Миколаївна,
доктор філологічних наук, професор,
Луцький національний технічний університет
Тиха Лариса Юрївна,
кандидат філологічних наук, доцент,
Луцький національний технічний університет

МОВНИЙ ПОРТРЕТ ПОЛЯКА В РОМАНІ «ВОГНЕМ І МЕЧЕМ» ГЕНРИКА СЕНКЕВИЧА

У статті здійснено аналіз мовного образу поляка в художньому творі Генрика Сенкевича «Вогнем і мечем». Зафіксовано слововживання *rycerz*, *żołnierze*, *kniaź*, а також атрибутивні словосполучення *wslawiony rycerz*, *prawdziwy rycerz*, *rycerz znamięnity*, *pajlepszy rycerz*, які розширюють художньо-образну парадигму змодельованого мовного образу. Досліджено нарощування смислової структури концепту поляка-лицар через цілий комплекс текстових конструкцій *wielka sława rycerska*, *rowagi rycerskiej*, *rycerski honor* і *sumienie*, *śnót rycerskich*, *honoru* і *wszystkich śnót rycerskich*. Такі словосполучення, що вербалізують позитивну оцінку, у межах конкретного текстового оточення виступають маркерами морально-етичної та поведінкової характеристики. Виявлено, що у досліджуваному тексті до продуктивних засобів творення мовного портретування персонажів належать назви *twarz*, *oblicze*, *oczy*, *wzrok*. Актуалізація таких слів засвідчує показовий для мовомислення письменника прийом моделювання внутрішнього портрета людини через ознаки зовнішньої поведінки, конкретних дій. Спостережено характерну для індивідуально-го стилю прозаїка тональність образно-метафоричного художнього зображення внутрішнього світу людини, що зумовлює актуалізацію текстових структур із функціонально навантаженими лексемами *serce*, *ducha*. У художньому творі Генрика Сенкевича такі абстрактні поняття являють собою «посудину, вмістилище», наповнювану почуттями, духовними переживаннями людини. У моделюванні душевно-емоційного стану персонажів активну роль відіграють експресивні емотивного змісту, зокрема, ті, що передають негативну експресію – *strach*, *rozpac*, *niepawisć*, *ból* і *pod*.

Зроблено висновок про те, що поняття лицарської честі, захисту батьківщини є стрижневими для розуміння філософії мовного образу поляка.

Keywords: історія польської культури другої половини XIX – початку XX століття, літературна мова, Генрик Сенкевич, роман «Вогнем і мечем», мовний портрет, концепт, смислова структура концепту.

Liudmyla Mialkovska,
Doctor of Philological Sciences, Professor,
Lutsk National Technical University
Larysa Tykha,
Ph.D. in Philology, Associate Professor,
Lutsk National Technical University

LINGUISTIC PORTRAIT OF A POLE IN HENRYK SIENKIEWICZ' NOVEL “WITH FIRE AND SWORD”

The article analyses the linguistic portrait of a Pole in Henryk Sienkiewicz' novel “With Fire and Sword”. The usage of *rycerz*, *żołnierze*, *kniaź*, as well as substantive word combinations *rycerski honor* і *sumienie*, *wielka sława rycerska*, *honoru* і *wszystkich śnót rycerskich* are determined, which expand the fiction-image paradigm of the simulated linguistic portrait. It was found that the productive means of creating a linguistic portrait of the characters include the names *twarz*, *oblicze*, *oczy*, *wzrok*. The actualization of such words testifies to the method of modeling an internal portrait of a person through the signs of external behavior and specific actions, which is indicative of the writer's linguistic thinking. The tone of figurative and metaphorical artistic portrayal of a person's inner world is typical of prose writer's individual style which leads to the activation of text structures with functionally loaded lexemes of soul and heart. The Pole's linguistic portrait is modeled by the sayings, which are filled with the characteristics of decency and good manners, introduced among the people under the influence of Polish culture of that time.

The conclusion that the concepts of chivalry and defending the homeland are central for understanding the philosophy of the Pole's linguistic portrait is made.

Keywords: history of Polish culture in the second half of the nineteenth and early twentieth centuries, literary language, Henryk Sienkiewicz, novel “With Flame and Sword”, linguistic portrait, concept, concept semantic structure.

Постановка проблеми. В історії польської культури другої половини XIX – початку XX століття художньо-мовна спадщина Генрика Сенкевича займає особливе місце. Створений за чотири десятиріччя доробок письменника засвідчує тематичне, жанрово-стильове урізноманітнення польської літератури й мови, яка стала основою творення цієї літератури.

Освіта Генрика Сенкевича, його громадська і культурна діяльність, праця у періодичних виданнях сприяли пробудженню національної свідомості поляків, привертала увагу до важливих проблем тогочасного польського суспільства.

Аналіз останніх досліджень. Генрика Сенкевича українські історики літературної мови вважали «визначним митцем», «визначним талантом» (Франко, 1980: 70), «однією з видатніших фігур літературного світу не тільки польського, але й всесвітнього» (Грушевський, 2008: 24). І. Франко слушно наголошував, що художні тексти письменника «треба оцінювати не з якихось більше або менше загальних, przypadкових літературних ремінісценцій, а з їх внутрішнього ідейного змісту, їх артистичної [майстерної. – Л. М.] композиції та викінчення» (Франко, 1982: 82). За спостереженнями М. Грушевського, Генрик Сенкевич «визначається значною різносторонністю; його звалили далекі краї, широкий незнаний світ, і наслідком була серія подорожніх записок; потім він удався в старину й представив апотеозу шляхетської Польщі, далі змалював картину сучасного великого світу польського в двох просторах романах, а останніми часами заглибився в далекі часи християнських початків. [...] Сенкевич передовсім артист [митець. – Л. М.], він малює тому передовсім, що з того виходить щось гарне [...]» (Грушевський, 2008: 51). Про Генрика Сенкевича писав І. Нечуй-Левицький, який розглядав твори польського класика в контексті літературної критики, вирізняв його з-поміж таких письменників, як Оржешко, Крашевський, наголошуючи на тому, що «талант у Сенкевича вищий й більший» (Нечуй-Левицький, 1967: 348).

Сучасні літературознавці здійснюють дослідження творчості Генрика Сенкевича у різних аспектах, зокрема, розглядають її як явище історії польської літератури, як об'єкт студій з перекладознавства, інтертекстуальності, історіософії, як мовно-естетичний, світоглядний феномен. Сенкевичознавці звертають увагу на художньо-естетичну специфіку як окремих творів письменника («Вогнем і мечем»), так і усієї його мовно-творчої практики, проєктуючи зафіксовані явища індивідуального висловлення автора на категорії відповідної галузі знань, простежують у цих текстах майстерне обігрування різних літературно-писемних джерел (щоденників, документів, листів, літописів, історичних праць і та ін.), гру з сюжетними лініями, літературні й історичні алюзії тощо.

Генрика Сенкевича називають письменником, який живописав історію ««для зміцнення сердець», із думкою про поляків» (Радишевський, 2005: 139), для яких потрібне було яскраве, живе слово про подвиги своїх предків і колишню велич Речі Посполитої (Радишевський, 2005: 139).

У літературознавчих розвідках бачимо оцінку стильових пошуків письменника, його захоплення античною культурою, пор.: «[...] Сенкевич начитувався Гомера. Це знайшло своє відображення в художній мові як роману «Вогнем і мечем», так і всієї «Трилогії» (мається на увазі архаїзація й поетизування мовлення – як оповіді, так і героїв), в епічному стилі, у конструюванні персонажів, у схильності до масштабних описів облог, битв, де автор часто користувався так званими «гомеричними порівняннями», зіставляючи в яскравому образотворенні воєнні подвиги із працею лісорубів чи селян» (Радишевський, 2005: 143).

Лінгвісти, досліджуючи твори Генрика Сенкевича, працюють із семантикою слів-символів, застосовують принцип вертикального контексту. Так, простеживши функціонування слова-образу *stępa* у творах прозаїка, дослідники стверджують закономірність народження символічного значення цієї назви, пор.: «[...] образ степу [...] складається із «горизонтального» плану – простір природи (степова флора та фауна, ландшафт та географічні назви) – і «вертикального» – історія і легенда, семантика *могили і курганів*» [красив наш. – Л. М.] [...] (Радишевський, 2005: 147).

Пізнання впливу Сенкевичевих творів на розвиток польської культури – це постійний і незавершений процес: оскільки словник письменника і структура художньої оповіді зберігають пам'ять історичного минулого, пам'ять людської долі та людських відчуттів, і ця пам'ять здатна відгукуватися в нових поколіннях глибинними змістами, смисловими концептами. Саме лінгвокогнітивна рецепція художніх текстів Сенкевича, присвячених зображенню історичного минулого Польщі, відкриває нові можливості дослідження індивідуального стилю автора, творення концептуальних для його мовомислення образів, що визначає **актуальність** нашої розвідки.

Мета дослідження – описати мовний портрет поляка за романом Генрика Сенкевича «Вогнем і мечем».

Виклад основного матеріалу. В історичному романі «Вогнем і мечем» Генрика Сенкевича фіксуємо назву *rycerz*. Найчастіше це слово-образ з'являється в описі позитивних вражень від людей, що в силу свого соціального стану віддані збройній боротьбі за свою державу. Пор. оцінні вислови, що віддзеркалюють настрої тогочасного суспільства, де лицарів сприймали, як благородних захисників: *wslawiony rycerz, prawdziwy rycerz, rycerz znamienity, najlepszym rycerzom*.

Художньо-образну парадигму концептуального образу розширює ціла низка словосполучень, що моделюють *духовний простір персонажа-лицаря* та формують смислову структуру концепту, напр.: *wielka sława rycerska, powagi rycerskiej, rycerski honor i sumienie, cnót rycerskich, honoru i wszystkich cnót rycerskich*.

У досліджуваному тексті мовний образ поляка конкретизують образи *żołnierze*, пор.: ***Żołnierze poczęli dźwięczeć szablami – i wkrótce uczynił się jeden ogólny gromki okrzyk: – Sława! sława! niech żyje! niech żyje!*** (Sienkiewicz, 472); ***Coraz większy tłok czynił się naokół księcia, tak że kroku już postąpić nie mógł – siedział więc na swym białym dzianecie, otoczony żołnierzstwem, jak pasterz między owcami, a okrzykom i wiwatom nie było końca*** (Sienkiewicz, 404).

Конструктивну роль у моделюванні мовного портрета персонажа-поляка відіграють назви *twarz, oblicze (обличчя)*, які в текстах письменника належать до часто вживаних, відповідно кожна з них має таку кількість слововживань – 316 і 24. Такі слова простежуємо у мовоописах, за якими можна скласти уявлення про зовнішність персонажа, з'ясувати якою ж була його поведінка. Характерно, що в таких описах функціонально навантаженими є й інші назви щодо оцінного сприйняття людини як окремої особистості. Пор. портретну характеристику Скететуського, який, за словами польської дослідниці Й. Русін, був «*uosobeniem powagi i wszelkich rycerskich cnót*» (Rusin, 2021: 25) : ***W tej chwili drzwi się otworzyły i wszedł Skrzetuski. Rysy jego, rzekłbyś: boleść z kamienia wykowała, taki był od nich chłód i spokój. Dziwno było patrzeć na tę twarz młodą, a tak surową i poważną, jakby na niej uśmiech nigdy nie powstał, i zgadłeś łatwo, że gdy ją śmierć zetnie, wiele w niej już nie zmieni*** (Sienkiewicz, 272); ***Płomień i bladeść przeleciały przez oblicze pana Skrzetuskiego*** (Sienkiewicz, 120); ***Skrzetuski znowu leżał nieruchomie, ale oczy miał otwarte, do pulapu wzniesione i twarz bardzo poważną – widać modlił się*** (Sienkiewicz, 466); [Skrzetuski] ***Zesłabł tak, iż pan Longinus musiał go podnieść i posadzić na lawce, ale już znać mu było z twarzy, że się owej nadziei uchwycił jak tonący deski***

i że go boleść opuściła (Sienkiewicz, 180); *Twarz miał spokojną, pogodną – i tylko zaczerwienione bezsennością oczy i ścieggnięte rysy świadczyły o przebytej walce* (Sienkiewicz, 254).

Характерна особливість мовомислення прозаїка: моделювання внутрішнього портрета персонажів через ознаки зовнішньої поведінки, конкретних дій. Таке явище спостерігаємо в субстантивних словосполученнях, у яких назви *twarz*, *oblicze* взаємодіють з емотивно-оцінними означеннями-епітетами, напр.: *Tymczasem Wołodyjowski jechał długo wedle Skrzetuskiego i spoglądał w milczeniu spod hełmu na jego martwą twarz* [...] (Sienkiewicz, 278); *Surowa twarz młodego rycerza [Skrzetuskiego] uderzyła go powagą i boleścią* (Sienkiewicz, 349); *Skrzetuski już się opamiętał, tylko mu się mnisza twarz rozświeciła i grała na niej na powrót obawa, nadzieja, radość i niepewność* (Sienkiewicz, 300); [...] *twarz jego [Skrzetuskiego] nie zmieniła się ani na chwilę i pozostała tak samo surową i kamienną, bo już nie było takich godności a dostojeństw na świecie, które by mogły ją rozjaśnić* [...] (Sienkiewicz, 276); *Skrzetuski milczał; płomień ogniska palącego się w kominie oświecał twarz jego wychudłą i surową* (Sienkiewicz, 351).

Контексти, у яких з'являється слово *twarz*, часто характеризують у художньому творі Генрика Сенкевича мисленнєву діяльність персонажа, що спричиняє появу нових асоціативно-метафоричних образів. Текстова мотивація останніх уточнюється змістом прикметникових означень та підрядних порівняльних речень, пор.: [...] *tam na czele jechał młodzieniec z twarzą zamysłoną, jakby świadom swych smutnych a bliskich przeznaczeń* (Sienkiewicz, 99).

До продуктивних моделей метафоричного окреслення внутрішнього портрета персонажів зараховуємо вислови, змістове наповнення яких стосується опису різних душевних станів людини, її почуттів. Так, наприклад, метафоризацію глибокого вдоволення й безмежної радості, яких зазнає людина, простежуємо у контекстах: [...] *pan Skrzetuski wierzył już w zwycięstwo. Twarz mu się śmiała, siły wróciły, oczy wyteżone na błonie strzelały ogniem, jeno na miejscu ustać nie mógł* (Sienkiewicz, 112); *On [Skrzetuski] zaś wstał, a twarz miał taką jasną, jakby mu zorze w duszy świeciły* (Sienkiewicz, 217); *Twarz książęca zajaśniała radością, a rumieniec oblał na nowo wychudłe policzki, bo droga sławy znów stanęła przed nim otworem* (Sienkiewicz, 223); *Rumieniec wystąpił na blade oblicze Skrzetuskiego; nastala chwila milczenia* (Sienkiewicz, 362).

Художнє зображення особливого стану духовної близькості, високих почуттів та думок, коли персонажі розмовляють очима, фіксуємо в уривку: *I znowu jedwabne zastłony oczu kniaziówny podniosły się, a wzrok jej napotkał męskie i szlachetne oblicze młodego żołnierza [Skrzetuskiego] i spojrzenie tak pełne zachwyty, że ciemny rumieniec pokrył jej twarz* (Sienkiewicz, 31).

Невеселий, важкий настрій персонажів демонструють текстові структури, які об'єднують лексичні номінації, що передають негативну експресію, пор.: *Twarz Skrzetuskiego powlokła się śmiertelną bladeścią, ale się pohamował i rzekł* [...] (Sienkiewicz, 274); *Dawna kamienna surowość została mu w twarzy i był w niej taki skrzepły spokój, jak w twarzach umarłych* (Sienkiewicz, 401); [...] *jakiś wielki, tragiczny spokój rozlał się po jego [książęca] twarzy, bo дума bronila mu zdradzić się z cierpieniem* (Sienkiewicz, 220); *Więc nie bez powodu chmura okryła teraz twarz królewską, bo nie masz większej dla majestatu boleści jak poczucie niemocy* (Sienkiewicz, 459).

Активну роль у моделюванні психічного стану персонажів відіграють експресивні емотивного змісту – ті, що у своїй семантиці містять негативну експресію – *страждання, страх, розпач, безумство, гіркота, біль* і под. Напр.: *Cierpienie widocznie odmalowało się na twarzy księcia* (Sienkiewicz, 221); *Strach, rozpacz i obłąkanie wybiło się na twarzy kniazia...* (Sienkiewicz, 253); *Godziny całe upływały, a namiestnik leżał bez ruchu niby martwy – ale też czuł coraz wyraźniej, że gorycz, rozpacz, nienawiść, ból, troski, cierpienie odwijają mu się od serca, wypełniają mu z piersi i pełzną jak węże, i kryją się gdzieś w ciemnościach* (Sienkiewicz, 185).

Внутрішній стан людини, психологія душевного спокою передається у тексті Генрика Сенкевича конкретно-чуттєвими образами, серед яких чільне місце належить образній асоціації *обличчя – небо*: *Kniaz jeszcze z konia nie zsiadł i stał na okopie z twarzą pogodną jak niebo* (Sienkiewicz, 408).

Для індивідуального стилю Генрика Сенкевича показові конкретні слововживання – атрибутивні словосполучення, у яких вербалізацію внутрішнього стану персонажів забезпечує слово *wzrok* (погляд). Амплітуда епітетних характеристик цієї портретної деталі коливається від негативних і нейтральних до позитивно-оцінних, пор.: *Król utkwilił posępny wzrok w płonące świece i począł bębnić palcami po stole* (Sienkiewicz, 460); *Kniaz znowu głowę dumnie podniósł i plonący wzrok jego padł na Chrystusa* [...] (Sienkiewicz, 252); *Skrzetuski popatrzył na niego szklanym wzrokiem. Nagle zbudził się z zamyślenia* (Sienkiewicz, 78); [...] *choć pan Longinus spoglądał to na jednego, to na drugiego badawczym wzrokiem i wzdychał, i kręcił się na miejscu, chcąc choć cień nadziei na ich obliczach wyczytać* (Sienkiewicz, 401); [...] *pan Michał zmieszał się bardzo, jak ogar, który czuje, że mu się zwierzyzna wmyka, i nie wiedząc, co ma począć, zwrócił pytający wzrok na Zagłobę* (Sienkiewicz, 325).

У механізмі мовного портретування персонажів, а точніше – їхнього внутрішнього, психологічного стану, найбільш знаковими виступають слова *serce/душа*, що активізуються у метафоричних структурах різного типу: *I cieszyło się to serce rycerskie bliskim ratunkiem dla księcia, dla regimentarzy, dla wojska, dla Wołodyjowskiego i Zagłoby, i wszystkich tych bohaterów zamkniętych w zbaraskim okopie* (Sienkiewicz, 457). Метафоризацію внутрішнього світу людини, що ґрунтується на уявленні *серця/душі* як водного об'єкта, реалізують такі мінітексти: *Więć o zdradzie semenów pod wodą Krzeczuskiego i wycięciu Niemców wzburzyła do głębi duszy młodego rycerza* [...] (Sienkiewicz, 109); *Nadzieja na nowo wstąpiła w struchlałe serca* [...] (Sienkiewicz, 311); *Litość wezbrała w sercu Skrzetuskiego na widok tego starca z twarzą męczennika, którego ostatnie dni życia pędził w podwójnym, bo duszy i ciała cierpieniu* (Sienkiewicz, 360); *W sercu jeno czuł błogość* (Sienkiewicz, 31). Динамічний образ почуттів, емоцій людини профілюють такі метафоричні структури: *Serce poczęło w nim [Скшетуському] skakać, na bladą twarz biły rumieńce* [...] (Sienkiewicz, 112); *Na te słowa serce uderzyło radośnie w piersiach pana Skrzetuskiego* (Sienkiewicz, 101); *Duma podnosiła piersi pana Skrzetuskiego, jak gdyby cała ta potęga była w nim teraz* (Sienkiewicz, 114).

Висновки. Отже, мовний образ поляка у художньому творі Генрика Сенкевича «Вогнем і мечем» моделюють назви *rycerz, żołnierz, kniaz* та субстантивні словосполучення *rycerski honor i sumienie, wielka sława rycerska, honori i wszystkich cnót rycerskich*. Продуктивні засоби творення мовного портретування персонажів – назви *twarz, oblicze, oczy, wzrok* репрезентують визначальний для мовомислення письменника прийом моделювання внутрішнього портрета людини через ознаки зовнішньої поведінки, конкретних дій. У змодельованому мовному портреті семантично знаковою виступає лексика,

що пов'язана із почуттями, суб'єктивною оцінкою, осмисленням зовнішнього світу. Це назви *душа*, *серце* і под. Поняття лицарської честі, захисту батьківщини є стрижневими для ідентифікації мовного образу поляка.

Література:

1. Грушевський М.С. Твори: У 50 т. Львів: Світ, 2008. Т. 11. С. 24, 51.
2. М'ялковська Л. М. Мова художніх творів І. С. Нечуя-Левицького: лексикографічна і лінгвокогнітивна рецепція: монографія. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2019. 608 с.
3. М'ялковська Л. М. Метафорична модель внутрішнього світу людини. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*: Серія «Філологія». Острого: Вид-во НаУОА, 2020. Вип. 9(77). С. 56–59.
4. М'ялковська Л. М. Мовотворчість І. С. Нечуя-Левицького в контексті історії української літературної мови другої половини XIX – початку XX ст.: дис. ... докт. філол. наук: 10.02.01. Київ, 2020. 1199 с.
5. М'ялковська Л. Про аспекти дослідження мови творів Івана Нечуя-Левицького. *Культура слова*. 2013. Вип. 79. С. 19–29.
6. Нечуй-Левицький І. С. Зібрання творів: [у 10-ти томах]. Київ: Наукова думка, 1967. Т. 10. С. 348.
7. Радисhevський Р. Література та історія в романі «Вогнем і мечем» Генрика Сенкевича. *Українська полоністика*. 2005. № 2. С. 132–148. URL: http://eprints.zu.edu.ua/3703/1/%D0%A0%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%B8%D1%81%D0%BB%D0%B0%D0%B2_%D0%A0%D0%B0%D0%B4%D0%B8%D1%88%D0%B5%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9.pdf
8. Сенкевич Г. Вогнем і мечем: у 2 т. / Г. Сенкевич; пер. з польс. Є. Литвиненка. Тернопіль: Богдан, 2006. Т. 1. 544 с. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=4047>
9. Тиха Л. Ю. Лексико-семантичні особливості індивідуального стилю Анджея Стасюка. *Вчені записки Таврійського національного університету ім. В. Вернадського*. Київ, 2020. Серія: Філологія. Соціальні комунікації. Т. 31 (70). №2. С. 78 – 83.
10. Тиха Л. Ю. Функційні особливості лексики на позначення кольору (на матеріалі перекладу роману Анджея Стасюка «Схід»). *Лінгвостилістичні студії*. Науковий журнал. Луцьк, 2021. Вип. 14. С. 135 – 143.
11. Франко І. Я. Зібрання творів у 50-и томах. Київ: Наукова думка, 1980. Т. 27. С. 70.
12. Франко І. Я. Зібрання творів у 50-и томах. Київ: Наукова думка, 1982. Т. 33. С. 82.
13. Ясь О. В. Сенкевич Генрик [електронний ресурс]. URL: http://www.history.org.ua/?termin=Senkevych_H
14. Rusin J. Henryk Sienkiewicz. z dziejów sławy i anatemy (wybrane problemy). Henryk Sienkiewicz – znany i niezany. Warszawa-Przemysł, 2021. s. 11-30. URL: https://wid.org.pl/wp-content/uploads/Henryk-Sienkiewicz_-znany-i-niezany_www.pdf
15. Sienkiewicz H. Ogniem i mieczem. URL: <https://wolnelektury.pl/media/book/pdf/ogniem-i-mieczem.pdf>

References:

1. Hrushevskiy M.S. Tvory: U 50 t. [Works: In 50 volumes] Lviv: Svit, 2008. T. 11. S. 24, 51.
2. Mialkovska L. M. Mova khudozhnikh tvoriv I. S. Nechui-Levytskoho: leksykhografichna i lnhvokohnityvna retseptsiia: monohrafiia [The language of the artistic works of I. S. Nechuy-Levytskyi: lexicographic and linguocognitive reception: a monograph]. Kyiv: Vydavnychiy dim Dmytra Buraho, 2019. 608 s.
3. Mialkovska L. M. Metaforichna model vnutrishn'oho svitu liudyny [The metaphorical model of the human inner in artistic texts of I. S. Nechuy-Levytskyi]. *Naukovi zapysky Natsional'noho universytetu «Ostrozka akademiia»: Seriia «Filolohiia»*. Ostroh: Vyd-vo NaUOA, 2020. Vyp. 9(77). S. 56–59.
4. Mialkovska L. M. Movotvorchist I. S. Nechui-Levytskoho v konteksti istorii ukrainskoi literaturnoi movy druhoi polovyny XIX – pochatku XX st. [The linguistic creativity of I. S. Nechuy-Levytsky in the context of the history of Ukrainian literary language in the second half of the XIX – beginning of the XX century]: dys. ... dokt. filol. nauk: 10.02.01. Kyiv, 2020. 1199 s.
5. Mialkovska L. Pro aspekty doslidzhennia movy tvoriv Ivana Nechui-Levytskoho [About aspects of language research in the works of Ivan Nechuy-Levytskyi]. *Kultura slova*. 2013. Vyp. 79. S. 19–29.
6. Nechuj-Levyts'kyj I. S. Zibrannia tvoriv: [u 10-ty tomakh] [Collected works: [in 10 volumes]]. Kyiv: Naukova dumka, 1965–1967. T. 10.
7. Radyshevskiy R. Literatura ta istoriia v romanі «Vohnem i mechem» Henryka Senkevycha [Literature and history in the novel «Fire and Sword» by Henryk Sienkiewicz]. *Ukrainska polonistyka*. 2005. № 2. S. 132 – 148. URL: http://eprints.zu.edu.ua/3703/1/%D0%A0%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%B8%D1%81%D0%BB%D0%B0%D0%B2_%D0%A0%D0%B0%D0%B4%D0%B8%D1%88%D0%B5%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9.pdf
8. Senkevych H. Vohnem i mechem: u 2 t. [By fire and sword: in 2 volumes] / H. Senkevych; per. z pols. Ye. Lytvynenka. Ternopil: Bohdan, 2006. T. 1. 544 s. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=4047>
9. Tykha L. Yu. Leksyko-semantychni osoblyvosti indyvidualnoho styliu Andzheia Stasiuka [Lexical and semantic features of Andrzej Stasyuk's individual style]. *Vcheni zapysky Tavriiskoho natsionalnoho universytetu im. V. Vernadskoho*. Kyiv, 2020. Seriia: *Filolohiia*. *Sisialni komunikatsii*. T. 31 (70). № 2. S. 78–83.
10. Tykha L. Yu. Funktsiini osoblyvosti leksyky na poznachennia koloru (na materialі perекladu romanu Andzheia Stasiuka «Skhid») [Fuctional features of the vocabulary for color designation (a case study of the translation of the Andrzej Stasyuk's novel «East»). *Linhvostylistychni studii*. *Naukovi zhurnal*. Lutsk, 2021. Vyp. 14. S. 135 – 143.
11. Franko I. Ya. Zibrannia tvoriv u 50-y tomakh. [Collected works in 50 volumes]. Kyiv: Naukova dumka, 1980. T. 27. S. 70.
12. Franko I. Ya. Zibrannia tvoriv u 50-y tomakh. [Collected works in 50 volumes]. Kyiv: Naukova dumka, 1982. T. 33. S. 82.
13. Yas O. V. Senkevych Henryk [elektronnyi resurs]. [Senkevich Henryk]. URL: http://www.history.org.ua/?termin=Senkevych_H
14. Rusin J. Henryk Sienkiewicz. z dziejów sławy i anatemy (wybrane problemy). Henryk Sienkiewicz – znany i niezany [Henryk Sienkiewicz – known and unknown]. Warszawa-Przemysł, 2021. s. 11 – 30. URL: https://wid.org.pl/wp-content/uploads/Henryk-Sienkiewicz_-znany-i-niezany_www.pdf
15. Sienkiewicz H. Ogniem i mieczem [Fire and sword]. URL: <https://wolnelektury.pl/media/book/pdf/ogniem-i-mieczem.pdf>